

Wat voor dorpshuis willen we zijn?

Een handreiking voor besturen van buurt- en dorpshuizen en andere ontmoetingsplekken die willen bouwen aan de gemeenschap van morgen

Het dorpshuis van de toekomst

De sociale structuren in een dorp werden vroeger in belangrijke mate bepaald door het verenigingsleven. Dat is nu anders. Steeds minder bewoners zijn verbonden aan een vereniging en veel verenigingen houden het hoofd nog maar net boven water. Voor het dorpshuis kan deze ontwikkeling twee risico's opleveren. Richt je je als bestuur te eenzijdig op het verenigingsleven, dan ontstaat druk op de exploitatie. Naast dit financiële aspect ondermijnt het ook het bestaansrecht van het dorpshuis. Jij als bestuurder gaat over de toekomst van jullie dorpshuis. Wij willen graag met jou het gesprek aangaan over het dorpshuis in een veranderende wereld.

Een dorps huis is een openbare ontmoetingsplek voor dorpsbewoners met een sociaal-culturele functie. Het biedt ruimte aan verenigingen en activiteiten, waardoor het bijdraagt aan de sociale samenhang in het dorp. Dorps huizen zijn multifunctioneel en passen zich aan de veranderende behoeften van de gemeenschap aan. Ze worden vaak beheerd door een toegewijd team van vrijwilligers en bestuurders en zijn in veel gevallen eigendom van het dorp zelf. Hierdoor vormen dorps huizen een belangrijk middelpunt van het dorpsleven.

Voor het gemak spreken we in deze publicatie over dorps huizen, als verzamelnaam voor accommodaties die zich, afhankelijk van de regio waar ze staan, Kulturhus, gemeenschapshuis, multifunctioneel centrum, buurthuis, dorps huis of nog weer anders noemen.

Een paar voorbeelden:

- Het aantal verenigingen en de omvang ervan loopt terug door vergrijzing, bevolkingsafname en individualisering.
- Ouderen blijven langer in dorp of wijk wonen en worden ouder, jongeren trekken weg.
- Wie geen auto (meer) rijdt, heeft een beperkte actieradius.
- Er zijn meer alleenstaanden.
- Werkende mensen en vooral jonge ouders hebben volle agenda's.
- Mensen gaan op latere leeftijd met pensioen.
- De overheid trekt zich terug en verlaagt of stopt structurele subsidies.
- Bewoners nemen vaker zelf initiatief als het gaat om zorg, duurzaamheid of vervoer.
- De overheid zoekt naar nieuwe manieren om samen te werken met de inwoners.
- In ons dorp speelt nog iets anders, namelijk ...

Dat zijn geen natuurrampen, maar het vraagt wel om bezinning. Wat voor dorps huis willen we zijn?

Met deze brochure helpen we je bij het bepalen van je positie. Op de volgende pagina's vind je vier modellen van dorps huizen, die elk hun voor- en nadelen hebben.

Vier modellen van dorpshuizen

1.

Het Klassieke Dorpshuis

VERHUREN

Het bestuur verhuurt ruimte en organiseert zelf geen activiteiten.

Het klassieke dorpshuis verhuurt ruimte aan verenigingen en maatschappelijke organisaties die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het dorp. Bewoners komen er repeteren met de toneelvereniging, boeken lenen, een cursus volgen, vergaderen of hun bloed laten prikken bij de prikpost. Wat er te doen is in het dorpshuis, wordt bepaald door wat de huurders te bieden hebben.

2.

Het Dorpshuis Plus

ORGANISEREN

Het bestuur verhuurt en organiseert ook zelf activiteiten.

Het bestuur verhuurt ruimten en er is een activiteitencommissie onder verantwoordelijkheid van het bestuur, die nieuwe, passende activiteiten bedenkt om de dalende inkomsten te compenseren en de leefbaarheid van het dorp op peil te houden. Zo houdt het dorpshuis zijn functie voor de gemeenschap

Veel vragen.... en toch is het van belang om er grondig bij stil te staan. Lukraak goede voorbeelden kopiëren pakt soms teleurstellend uit. Want wat in het ene dorpshuis loopt als een tierelier, komt in een andere buurt niet van de grond. Denk er met elkaar over na en benut de kans om onafhankelijk advies te krijgen.

3.

Het Netwerk Huis

FUNCTIEVERBREDING

Het bestuur organiseert activiteiten en netwerkt actief met andere organisaties.

Welke vernieuwende activiteiten en diensten kunnen in samenwerking met andere organisaties een plaats in het dorpshuis krijgen? Activiteiten die bijdragen aan de leefbaarheid en duurzaamheid van het dorp? Denk bijvoorbeeld aan dagopvang vanuit een zorginstelling, een Wmo-loket of inlooppunt, een huisarts of de buurtbus, Het dorpshuis als vanzelfsprekend middelpunt.

4.

Het Huis van het Dorp

ONDERNEMEN

Het bestuur werkt als een sociale onderneming, samen met de netwerkpartners en bewoners.

Iedereen mag het initiatief nemen, de deur staat altijd open. Iedereen kan ideeën voor een duurzaam en leefbaar dorp bedenken en uitvoeren. Het huis van het dorp is niet alleen vóór iedereen, maar ook ván iedereen.

Welk dorpshuis past bij ons dorp en onze bewoners?

Herken je je dorpshuis in een model of zit jullie dorpshuis in een mengvorm? Belangrijker nog is de vraag welk model je het meest aanspreekt! Sta eens stil bij de vraag welke vorm het best past bij jouw dorp en de bewoners. Welke voorbeelden zijn op jullie situatie van toepassing? En zijn jullie daar tevreden mee of zouden jullie wensen dat het anders was? Klopt die wens met de mentaliteit, de cultuur van de inwoners? Wat zou er nodig zijn om veranderingen in de gemeenschap waar te maken?

Op de agenda

Natuurlijk kun je je eigen route kiezen. Hieronder staat één manier om de discussie over de positie van je dorpshuis te openen:

- ✓ Lees de beschrijving van de vier modellen van dorps-
huizen. Welk model lijkt het meest op jullie dorpshuis?
En is dit ook het dorpshuis dat jullie willen zijn?
- ✓ Welke maatschappelijke ontwikkelingen spelen in de
omgeving? En welk effect hebben ze op jullie beleid
en exploitatie?
- ✓ Als je de voorbeelden uit de praktijk leest, welke spreken
je dan aan? Welke zijn voor jullie dorpshuis bruikbaar?
Nu of in de komende jaren? Waar zouden jullie naartoe
willen? Zijn er tips die je kunt gebruiken?
- ✓ Na de eerste discussie met elkaar als bestuur: wie gaan
jullie betrekken? Wie denkt mee, wie neemt een deel van
de verantwoordelijkheid? Zijn de inwoners al uitgenodigd
om mee te denken en mee te doen?
- ✓ Zet met elkaar een pad uit en ga ervoor, op eigen kracht
of met ondersteuning van jullie provinciale steunpunt.

Voorbeelden uit de praktijk

Wel een activiteit, geen huurder “Bij ons komt een groepje oudere dames, die het gezellig vinden om samen te breien. Als bestuur willen we natuurlijk deze ontmoetingsmogelijkheid bieden. Alleen, een breiclub zou huur betalen en dat vragen we niet aan individuen. We zien tot nu toe drie opties: hogere prijzen voor consumpties vragen aan ‘ongebonden’ bezoekers, kijken of de gemeente niet een kleine activiteitensubsidie heeft of gewoon een eigen post opnemen in onze begroting.”

De activiteitencommissie “Mensen hebben vaak zoveel spullen in huis die ze niet meer gebruiken. Een ander kan daar nog veel plezier van hebben. Daarom wilde ik een tweedehandsmarkt in het dorps huis. Tot mijn verbazing hield het bestuur de boot af. Uiteindelijk bleek dat ze vooral opzagen tegen al het extra werk. Toen heb ik mensen opgetrommeld en het samen met hen georganiseerd. Het werd een groot succes. Sindsdien zijn wij officieel de Activiteitencommissie! De markt doen we elk jaar en we hebben al meer leuke dingen georganiseerd. Zo nu en dan schuift een bestuurslid aan om te kijken of alles nog loopt. Maar we dienen gewoon een plan in en achteraf leggen we netjes verantwoording af. Het geeft mij een gevoel van saamhorigheid.”

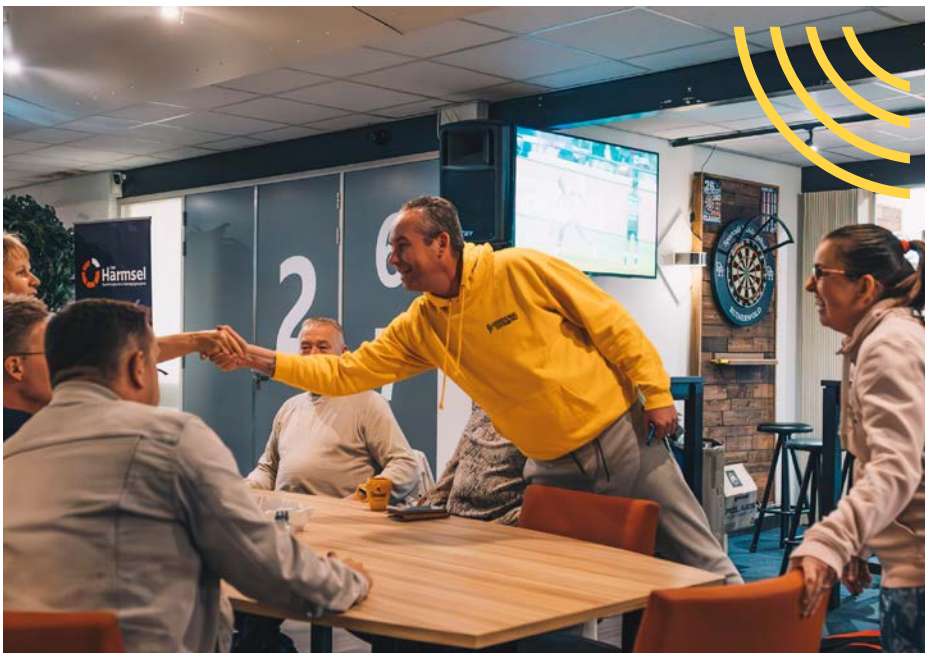

Commercieel denken “Ons gebouw was vroeger van de kerk. Er is flink geld in gestoken om er een mooi dorps huis van te maken. Maar men ziet het nog steeds als ‘van de kerk’ en dat imago houdt een groep bezoekers tegen. Op een gegeven moment hebben wij ondernemers persoonlijk uitgenodigd met de vraag: ‘Welk businessmodel zou jij op het dorps huis loslaten?’ Dat gaf ons een hele hoop frisse ideeën, maar ook prachtige bijvangst: Sindsdien maakt het ondernemersplatform gebruik van onze accommodatie voor hun bijeenkomsten.”

Een paar honderd sleutels “De afgelopen jaren is er ontzettend veel gebeurd. Het begon ermee dat de huurders in ons dorps huis steeds meer gingen samenwerken bij activiteiten. Eerst met vallen en opstaan. Sommige organisaties waren bijvoorbeeld bang om hun eigen identiteit te verliezen. Dat bleek erg mee te vallen en er kwam nog meer beweging toen we de hele programmering gezamenlijk gingen doen. Nu wordt alle verantwoordelijkheid met vele dorpingen gedeeld. Soms zie ik licht branden en denk ik ‘hûh, op dit tijdstip?’. Dan ben ik even vergeten dat er een paar honderd sleutels in omloop zijn in plaats van een paar bij bestuur en beheerder!”

Heilige huisjes “Het begon toen een kennis met jonge kinderen mij als voorzitter aansprak. Zij en andere ouders wilden graag op de woensdag een doe-en speelmiddag.

Dat de kinderen bewegen in plaats van gamen op die lange vrije middag is het idee. Maar ja, sinds jaar en dag is op woensdagmiddag de bejaardensoos, zoals we dat nog altijd noemen. Ik heb dagen gepiekerd hoe ik het gesprek moest aangaan met de soos. Hun reactie viel me eigenlijk mee. Na de eerste schok en teleurstelling snaptten de meesten het wel en konden we over nieuwe afspraken gaan praten. Het heeft mij geleerd dat ik met begrip en tact veel kan bereiken. En ook heilige huisjes kunnen dus omver!”

Commerciële activiteiten “Ons dorps huis heeft nieuwe huurders en activiteiten nodig. We hebben nog geen serieuze gegadigden, maar al wel verhitte discussies. Volgens de statuten is huisvesten van commerciële activiteiten niet toegestaan en staat het ‘belang van de gemeenschap’ voorop. Maar wat is commercieel en wat niet? Dat is best een vage grens vind ik. Wel yogalessen van iemand hier uit het dorp, maar geen fitnessclub die commerciële tarieven hanteert? De bibliotheek, dagbesteding of huisarts? Gezien de subsidierelatie met de gemeente is overleg met hen ook geboden.”

Samen optrekken “Wij willen als dorps huis veel meer de functie van kloppend hart gaan vervullen. Meer zijn dan verhuurder van zaaltjes en vergaderruimtes. Vooral in het weekend en overdag laat de bezettingsgraad te wensen over. Onder de noemer ‘Huis van het Dorp’ hebben we inwoners en organisaties gemobiliseerd om mee te praten over activiteiten waar het dorp behoefte aan heeft. Honderd ideeën leverde dat op! Tegelijkertijd zijn er een paar organisaties met huisvestingproblemen: te klein, te groot, afgeschreven. Er is nu een enorme drive om met elkaar in één goed gebouw onderdak te zijn en ook in de activiteiten veel meer samen op te trekken. Er zijn zoveel dwarsverbanden. Het heeft veel energie wakker gemaakt. De verhuur loopt ook ineens weer een stuk beter.”

ZZP-er in het dorps huis “Ik ben voor mezelf begonnen, met een secretaresseservice. Dat kan ik vanuit huis doen, maar soms is het me te stil thuis. Sinds kort kan ik in ons dorps huis terecht. Er is uitstekende Wifi, lekkere koffie, ruime werkplekken en een telefooncabine die ik gebruik bij langere telefoontjes. Nu heb ik weer collega’s, want er is een groeiend aantal eenpitters hier in het dorp, die er graag werken. Het was hun idee. We kijken nu hoe we een ontvangst- en spreekkamertje kunnen realiseren.”

Enquêtes en marketing

“Ik moet zeggen dat het me vies tegen viel: wij hadden een paar leuke activiteiten bedacht, maar het liep voor geen meter. Dat heeft tijd nodig, denk je in het begin, maar we kregen de loop er niet in. Toen sprak ik bij het PlattelandsParlement iemand die zei ‘waarom vraag je de bewoners niet zelf wat ze willen’? Hij tipte ook de Vraagbaak, waar voorbeelden staan van korte enquêtes die je zelf kunt aanpassen. We zijn persoonlijk de formulieren op gaan halen. Dat gaf leuke gesprekjes waar we een hoop wijzer van werden. Inmiddels zijn we door een artikel in de Vraagbaak ook met marketing begonnen, we worden steeds professioneler! Achteraf snap ik niet meer waarom we als bestuur alles zelf wilden bedenken.”

Samen eigenaar “Noem mij maar gemeenschapszorgcoördinator. Ik steun, regisseer en faciliteer. Maar ik ben niet de eigenaar, het hele dorp is eigenaar van ons samenwerkingsverband van inwoners, verenigingen en organisaties. Van onderop inventariseren we welke lokale talenten, kennis en expertise er aanwezig zijn. Dat bundelen we en zo ontstaat er een zelforganiserend lokaal zorg- en welzijnsnetwerk. Deelnemers aan het netwerk ondernemen en realiseren activiteiten en initiatieven die bijdragen aan de leefbaarheid en de sociale cohesie van ons dorp.”

Verpachten? “Toen onze beheerder met pensioen ging, opperde een bestuurslid om het dorps huis te verpachten. Dat leek ons wel wat, een pachter neemt je veel werk en verantwoordelijkheid uit handen. En dan was gelijk ons probleem met het vinden van vrijwilligers opgelost! Gelukkig zijn we eerst informatie gaan inwinnen. Het bestuur van het dorps huis in ons buurdorp is heel tevreden over hun pachter. Maar omdat er geen vrijwilligers meer nodig zijn, is de betrokkenheid van de bewoners teruggelopen. Dat willen wij bij ons niet, het dorps huis is van en voor het dorp. Daarom informeren we nu bij dorps huizen die het beheer met alleen maar vrijwilligers doen.”

Zelfwerkzaamheid “In ons dorp houden we van zelfwerkzaamheid, ook in het maken van plannen. Echt iedereen heeft de kans gekregen om mee te praten over hoe we voorkomen dat we tot stilstand komen in deze krimpregio. Bijzonder is onze zorgcoöperatie, die alle vormen van zorg biedt. Zo kunnen mensen, ook de ouderen, in het dorp blijven wonen. Van de veranderingen en bezuinigingen in de Wmo/AWBZ hebben we een kracht gemaakt. Ons dorps huis is het Huis van het hele dorp, ja. Ondernemend. Ontmoeting, zorg, sport en welzijn in één gebouw voor jong en oud.”

Energiehuishouding

“We zijn maar een klein dorps huis in een al even klein dorp. Toch is het goed om de energiehuishouding op orde te brengen; niet alleen voor de portemonnee, dan wel om de dorpsbewoners te laten zien dat je meegaat met de tijd.”

Via een provinciale subsidie-regeling lagen er al gauw zonnepanelen op het dak. Verder is overal ledverlichting aangebracht. Waar we bovendien veel profijt van hebben is ons nieuwe reserveringssysteem waaraan een automatische temperatuurregeling is verbonden. Zo kan de verwarming precies afgestemd worden op de behoefte.”

Tips & Adviezen

- Betrek inwoners bij de toekomst van het dorp en/of dorpshuis met creatieve initiatieven.
- Organiseer een puzzeltocht door het dorp, waarbij ideeën worden gedeeld tijdens een avondprogramma.
- Gebruik een Optrommelactie, waarbij bewoners per straat hun wensen en inzet op papier inleveren, om steun en concrete acties te verzamelen.
- Creëer een ideeënwand om gerichte plannen uit te werken en betrek minder zichtbare groepen via enquêtes of huisbezoeken. Zo groeit het dorpshuis als centrale plek van verbinding en samenwerking.
- Maak een kinderspeelhoekje, zodat kinderen even kunnen spelen als ouders iets moeten regelen in het dorpshuis
- Maak je maatschappelijke waarde zichtbaar, hiervoor zijn diverse instrumenten beschikbaar. Vraag ze op via dorpshuizen.nl

- Kijk naar de openingstijden en probeer te bedenken welke nieuwe huurders in zicht komen als de openingstijden veranderen (zomervakantie, weekeinde?).

- Als de huisarts uit het dorp wil vertrekken, onderzoek dan of huur voor een paar dagdelen in jullie accommodatie een oplossing is. De zorg blijft dichtbij en er is een nieuwe huurder.
- Ga in gesprek als je ideeën hebt voor dorp of wijk. Bijvoorbeeld:
 - Met de gemeente over het inkopen van zorg. Waarom niet dagopvang dichtbij in het dorpshuis? Of een ruimte verhuren aan het sociale wijkteam?
 - Met de dorpsraad of plaatselijk belang als er een dorpsvisie wordt gemaakt. Het dorpshuis is een belangrijke speler.
 - Met het hele dorp. Waar willen bewoners zich aan verbinden?
- Activiteiten voor ontmoeting die heel vaak werken zijn: open maaltijden, nieuwjaarsreceptie, kampioenschappen keezen, rommelmarkt, lezingen, excursies, workshops, fietstochten met start en finish in het dorpshuis, dorpsveiling, boekenbeurs en puzzeltocht.
- Activiteiten die soms werken: filmaanbod of theater-programmering met toneel en muziek, georganiseerd door liefhebbers. Ken je liefhebbers in je omgeving?
- Jonge ouders vormen een moeilijke doelgroep die het druk heeft met gezin en werk. Probeer ze te bereiken en vast te houden met een koffie- of borreluurtje als ze hun kinderen naar het dorpshuis hebben gebracht voor gymnastiek-, muziek- of balletles.
- Bewonersinitiatieven hebben soms een rechtsvorm nodig, bijvoorbeeld om subsidie aan te vragen. Jullie kunnen ze gebruik laten maken van jullie rechtspersoon. Uiteraard in goed overleg, want jullie worden verantwoordelijk!
- Persoonlijke contacten zijn van belang bij het netwerken en zoeken naar nieuwe activiteiten. Niet elk netwerkcontact levert een activiteit op. Het is een kwestie van kansen uitproberen.
- Delegeer! Een match via een netwerkcontact? Leg bij voorkeur de verantwoordelijkheid bij de nieuwe partner of laat vrijwilligers de activiteit adopteren. Echt, het bestuur kan niet alles zelf oppakken en moet dat ook helemaal niet willen.

Colofon

‘Wat voor dorpshuis willen we zijn?’ is een uitgave van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (www.lvkk.nl) in samenwerking met onze leden en verschenen in april 2025.

Foto's afkomstig uit beeldarchief BOKD en LVKK

Hulp nodig?

Heb je behoefte aan meer informatie of advies bij een keuze? Ga naar jullie provinciaal steunpunt.

Je vindt ze op www.dorpshuizen.nl.

Kijk ook in de Vraagbaak:

www.dorpshuizen.nl/vraagbaak.

